

— А де я подінуся? — питаю. — Мушу.

— А ти нині прийшла дуже пізніше, не як завше! Знаєш, як ми довго чекали? І як то було тяжко? І що ми собі передумали? Нині вітер такий, що все літає. Лежко сказав, що твій живіт, напевно, теж полетів. А якщо живіт полетів, то ти разом з ним, значить. Ми вже не знали, де тебе виглядати: чи в небі, чи з автобуса. А потім побачили живіт, який виходить в твоєму плащі з автобуса, а ти — за ним. Лежко каже, що тільки ті тяжкі торби, які ти несла в обох руках, тебе й врятували і не дали здути. Інакше, бабцю, ти літала б, як велика повітряна куля, і ми тебе не дістали б. Бо ше ж курдуплі. Чи вже, може, ні?

А коли настає вечір, живіт для курдуплів стає найліпшою подушкою. На ній вони сплять, соплять і пихкотять, а коли сумно — плачуть і витирають об неї соплі.

Нині плачів не буде. Онучки щасливі до самого вечора. Бо вітер мене таки не здув. І улюблена пузо-подушка на місці. Один лягає праворуч, інша — ліворуч, пупець — границя, яку ніхто не наважується перетнути. Того все минає без бійок за місце. Я кладу свої руки на їхні начинені фантазіями голівки — і під м'якими, теплими долонями вони починають сопіти.

* * *

Не завше в мене був такий живіт, під яким я своїх мештів не бачу. Колись я була струнка і любила носити делікатні пояски на своїй делікатній талії. Нині ж будь-який поясок, зобачивши мою талію, здалека волатиме, щоб я навіть не пробувала його міряти. В ті молоді роки коса моя сягала аж до дупниці. Чорна, густа, довжелезна коса. Аби на неї не сісти і раптом не вирвати всі свої фантастичні патла з голови (а не раз мені заздрили — і були б тому фест раді), я косу закручувала в гульку. Або викладала собі як корону, яку для інших я називала трохи скромніше — віночком. І шурувала на роботу. На м'ясокомбінат. Тут тільки мою корону з коси й було видно, і наприкінці робочого дня вона нагадувала мені, що в дзеркалі — то таки я. Я одягала халата, який навіть після прання не вибілювався від крові,

взувала гумачки і йшла у воду. В м'ясний цех. Хлюскала тими гумачками у воді весь день. Поміж тим гонила в лабораторію робити аналізи м'яса. І верталася додому з м'ясокомбінату пізно ввечері. Так заробляла чотирьом дітям своїм на виживання і собі ревматизму. Чи бідкаюсь через те нині? Ні. З Божою поміччю і м'ясокомбінатом змогла прогодувати Ксеню, Михася, Влодка і Юстю. І себе. Всі ми вижили. Правда, бачили мене діти часто лиш у нічку, коли борщ їм варила на ранок. Особливо чотирирічна Юстя заснути не могла, лиш плакала і просилася зо мною на м'ясокомбінат. Ніц її не лякало з моїх оповідок: ні кров, ні вода, ні гумачки. То десь між нарізаною капустою і тушкованим бурячком я встигала її приспати. Лиш треба було, аби я прилягла до неї. Вона притискалась до мене, рукою намацувала мою косу на голові — і так засинала.

От тепер ще двох внучків тре допильнувати. Вже без м'ясокомбінату, але з ревматизмом і пузом. І з Божою поміччю.

А хіба я слідкувала за тим животом? Коли мала? Кожен день перевіряю купу м'яса — щоб на ринку тільки добрим торгували, дрібочу ввечері чи то вже вночі додому, аби їсти дітям наварити і не впасти з ніг в той баняк з борщем. Спозарання встаю, косу заплела (рука вже набита, навіть коли очі сонні), закрутила та й біжу назад на м'ясокомбінат до гумачків і заплямованого халата. Поміж тим десь і виріс

живіт. Я стала статечніша, чи як. Може, комусь воно й не подобається. А мене і моїх діток живіт той врятував.

Якогось зимового вечора скінчила роботу і взяла з м'ясокомбіната м'ясо. Для дітей. Потай. Знала добре: якщо попадуся, кара за таке страшна. Не те щоб без роботи лишусь, а втрафлю з цеху зразу в тюрму. Руки трусилися, поки шнурком прив'язувала філейки м'яса собі до пояса, під свій великий живіт. Закріпила то все поверх довгою спідницею, светриком з брошкою і покрила шубою. Вийшла з м'ясокомбінату і видихнула. Надворі чорно, лиш сніг світить. І я, намацуючи ногами доріжку, почувалала додому. Як тут мені на зустріч — міліціанти. Я лиш встигла подумати «Боже, поможи». Вони могли зупинити на вулиці, кого їм тільки схочеться. А особливо тих, хто вертається з м'ясокомбіната. Та ще й торбу несе. Не відаю, чи дивилися на мене, бо я на них боялася глянути, але вони пішли далі. І не зачепили мене. Відтоді не нарікаю на свій живіт. Такий він у мене має бути.

* * *

Маленький милий Лежко і ще менша Ринка, які говорять мовою усіпусі і дивляться на вас покірними телятками, — то вам мерещиться. Направду, це мамонти, які хочуть розвалити хату. Як бігають по кімнатах, то здається — їхні ножиська більші за мої. Ну бо як інакше: стеля труситься, люстра дзвонить, як церковні дзвони, може, вже й стіни тріскаються. Як же я палко хотіла б догнати ті дві дупарини. Але якщо ще я зачну бігати, все точно завалиться. Є тільки одна річ, яка може зупинити їхнє буйство до того, як посиплеться хата. Килим на стіні.

Бо де таке видано, жеби діти скакали по меблях, як мавпи? Ви так робите? Ні! А вони скачуть з піяніна на диван, з дивана на стіл, де стоїть (а може, вже ні) моя криштальна ваза, зі столу — на двері спальні,

на дверях розгойдуються і залітають на ліжко. От так: з дверей — і відразу на застелене ліжко. А з ліжка — на підвіконня, а там далі столик з люстерком, їхня парта, шафа, йой, яка нещасна та шафа, ще одна тумбочка з наскладаною одежею (вже нема одежі, вже все на землі), а після неї — знов те саме піяніно.

— Шо ви робите?? — репетую.

— Граєм «вище землі»! Вона програє! — кричить Лежко. — Не дострибнула до підвіконника і гепнулась на підлогу. Навіть штори їй не допомогли!

Які штори? Я бачу лиш обірвані соплі, які скромно прикривають наше вікно. І Ринку на землі, яка розуміє, що час тікати.

— Вазу хто кинув? — горланю.

Ринчина пичка з кислої вмиль стає солодко-пудреною і кричить:

— Лежко! І одежу з тумбочки теж він кинув!

Я починаю наступ. Двоє мамонтів відразу дають драла — і лиш в одне місце на всю хату — під ліжко. За всеньке моє життя ні я, ні моя мітла, ні чоколяда — ніц не змогло витягти їх з-під нашого ліжка. Бо заким я добіжу до одного краю постелі, вони вже пересовгались під інший, заким мої тапці чалапають туди — а онучки під ліжком добре пильнують за моїми тапцями, — курдуплі вже з іншого боку. Якщо треба ліпше протерти підлогу під ліжком, то я можу ще кілька разів побігати довкола. Бо коли по-людськи прошу їх там позамітати і помити, то ті

премудрі завжди вчаться. А що під ліжко вони драпають регулярно, то за чистоту там ручаюсь.

Но буває і таке, що до ліжка курдупли не добігають. Пам'ятаю, як се трапилось вперше. Сиджу я в своїм царстві — на кухні себто. Ліплю варенички. І чую, як мамонти мої знову хату валять. Чую, як падає та сама ваза, обриваються штори, ще щось падає — поки не можу втямити, що, скриплять двері, тріщить ліжко, по якому двійко мамонтів скачуть, як коні по безкрайому полю... Я вже уявляю, як забіжу в кімнату зо здійснитим вгору віником, як скіпетром, та цього разу таки зловлю курдуплив — і тут стає тихо. А мені стає страшно. Страшно подумати, що їх спинило. Бо то була не я і не мій віник. Я рушаю. Відчиняю двері в кімнату. І бачу, як на тих двох дурбелів обірвався килим зо стіни і накрив з головою. Файний килим з вихилястими взорами й кониками, мій улюблений. Половина того килима висить на них. Онучків не видно. Час од часу з-під нього визирають дві дупані в кольорових колготках — але то не рахується. Видко лиш, як ті двоє стараються килим розпростати і підвісити назад — вгорі на гачечки. Але то ж курдупли, їм щедесь метра бракує. І навіть спинка дивана, на якій вони стоять, їх не рятує. Та й килим важить так, що я і наш сусід Мирон його ледве виносимо з хати. І знаєте, що я розумію: це ідіяльний момент, жеби я висповідала їх по саму п'ятницю (за всі збитошні

рази), а потім розказала правила етикету. І вони, ніде відвертись, мусять слухати. Бо їхні руки тримають килим, а очі впритул розглядають взори і коників. Чи я би таке коли придумала? Та ніколи. Боженко, твої плани найліпші. І в ту мить мені їх стало жаль. Бо ті маленькі руки тримають той гігантський килим. Та ще й намагаються все виправити, абись мене не гнівити, але не можуть. Можу я. Бо кого ж їм, Стефцю, ти така премудра, ще гукати з дорослих на допомогу, крім тебе? Та нікого. Ти їхня допомога. Тому зачуй рукава і будь милостива не тільки до баби Валі, яка регулярно без твого відома скубе петрушку на твоїй грядці. Тут якраз можна й построгіше. То перше. А послідне: чого піришся так, наче онучки того килима навмисно обірвали? Так їм вийшло. Ненавмисно. Вони ж діти. А то лиш килим. Ет, Боженко, таки твої плани найліпші.

— Збитошники, — кажу їм, — що ви наробили? Вилазьте з-під того килима, а я біжу за Мироном-сусідом. Будемо чіпляти його назад, бо ви, курдупли, ще не доросли до того, аби килими на стіни чіпляти.

— Зате можемо знімати, — хвастається Ринка.

Тут я згадала, що хотіла їх висповідати. А потім згадала, як висповідала себе. Направду, за десять років Лежка і вісім Ринки — ні разу на горіхи їм не перепало. Моя любов і шпарка під ліжком рятують їх безвідмовно.

* * *

Чи завжди я була бабцею? Ясно, що ні. Бо «бабця» — то, шановні пануньці, почесне звання, до якого, по-перше, треба елементарно дожити. А щоб не бути «бабою», а «бабцею» — тре ще й заслужити. Звання «бабці» нам вручають тільки онучата. Роблять то урочисто і з криком в перший день свого народження. Відвертітись від звання «бабці» неможливо. Та про що ви говорите, маленькі онучата хапають бабць любов'ю так, що назавжди. А бабці, ясна річ, тримаються своєю любов'ю за онучат. І нарешті можуть наобіймати, націлувати, наколисати, нагодувати малих опецьків так, як не встигли зо своїми дітьми.

Ще, як справжні вояки, бабці носять шрами. Видимі на лиці і на руках. Невидимі на серці. Того, коли ви бачите на вулиці бабцю, станьте рівненько

цвяшком, поправте шапку з бамбольоном (чи шо там у вас по сезону) і віддайте честь бабці за пройдений бойовий шлях. Ну і допоможіть їй понести ту гігантську торбу зі-всім-на-світі, яку мав би, якщо чесно, тягнути вантажний потяг. Або допоможіть бабці залізи до автобуса чи злізи з нього — що вона вже вам закомандує (переважно — тільки зиркнувши на вас). Ну так, шановні пануньці, торба бабці важка. Що бабця в ній носить — то її секретна справа. Ви лиш можете здогадуватися. І так, то не цегла, не металолом і не ще якийсь непотріб, який ви згадуєте, заким тягнете бабціну торбу. Усе, що вам треба знати: бабця носить в тій торбі важку артилерію, яка рятує людство (себто їжу, скажу вам тихенько). І все, що ви можете зробити, — допомогти бабці, аби хоч три хвилини ручка важкезної торби не різала її долоні. Бачили, кілька там смужечок на долонях? То все від тих торб, якими бабці рятують людство.

Ну а до того, як двійко моїх онучків-опецьків обізвали мене «бабця», я мала почесне звання «мами». І кріпко його відпрацьовувала. Це звання вліпили мені mocno, назавжди і аж чотирикратно: Ксеня, Михасьо, Влодко і Юстя. Всі вдалися на славу. Ксеня мала чорну довгу косу, Михасьо — грецького носа, Влодко — перця в дупі, а Юстя — вічно ревіла. Була найменша. Не хтіла ні борща, ні вареників, тільки маму. Навіть не всю маму, а лиш би я її заколисала.